

विदेशी नागरिक अनुगमन निर्देशिका, २०७५

प्रस्तावना

१.

नेपालभित्र विभिन्न उद्देश्यहरूका साथ हुने विदेशीहरूको प्रवेश, उपस्थिति र प्रस्थानलाई नियमित व्यवस्थित, सरलिकृत एवं नियन्त्रण गर्ने, विदेशीहरूलाई पदयात्रा अनुमति दिने, विभिन्न प्रकृतिका भिसा जारी गर्ने एवं भिसाको म्याद थप गर्ने, विदेशीहरूलाई कार्यसहमति प्रदान गर्ने लगायतका अध्यागमन सम्बन्धी कार्यहरूलाई पारदर्शी एवं मर्यादित बनाउने सरकारको प्रतिबद्धता अनुरूप विदेशीहरूको आगमन, नेपालको बसाई तथा प्रस्थान अवधिसम्मको व्यवस्थापन व्यवस्थित रूपमा गर्न गराउन उनीहरूको समग्र गतिविधिको अनुगमन गर्ने, गराउने उद्देश्यका साथ अध्यागमन सुधारको रणनीतिक योजना २०७४-२०७६ को कार्यनीति ४.४ मा उल्लेख भएको "नेपालमा रहेका विदेशी नागरिकहरूको अनुगमनका लागि विदेशी नागरिक अनुगमन निर्देशिका निर्माण गरी सोही बमोजिम विदेशी नागरिक उपर निरन्तर अनुगमन गरिने छ" भन्ने बुँदामा आधारित भई गृह मन्त्रालयले यो निर्देशिका जारी गरेको छ ।

२. वर्तमान अवस्था:

नेपाल भित्र विदेशीहरूको प्रवेश, उपस्थिति र प्रस्थानलाई नियमित एवं नियन्त्रण गर्ने समेतका लागि अध्यागमन सम्बन्धी ऐन, नियमावली तथा कार्यविधिबाट कार्य सम्पादन भैरहेको छ । अध्यागमन ऐन, २०४९ ले अध्यागमन विभागका महानिर्देशकलाई नेपाल भित्र विदेशीहरूको प्रवेश, उपस्थिति र प्रस्थानलाई नियमित, व्यवस्थित र नियन्त्रण गर्ने गराउने दायित्व र जिम्मेवारी तोकेको छ । सोही ऐन अनुसार "विदेशीहरूको प्रवेश, उपस्थिति र प्रस्थानसँग सम्बन्धित लिखत अध्यागमन अधिकृत वा महानिर्देशकले तोकेको कर्मचारीले जुनसुकै स्थान र समयमा पनि जाँच गर्न सक्नेछ र तत् सम्बन्धी कागजपत्र आफ्नो नियन्त्रणमा लिन सक्नेछ" भनी उल्लेख भएको पाइन्छ ।

स्पष्ट अनुगमन निर्देशिकाको अभाव, सीमित सांगठनिक संरचना तथा जनशक्ति, श्रोत साधनको कमी आदिले गर्दा गैरकानूनी रूपमा बस्ने विदेशी नागरिकहरूको आवश्यक मात्रामा अनुगमन गर्न नसकिएको अवस्था रहेको छ । अध्यागमन प्रशासनलाई उपचारात्मक सँगसँगै निरोधात्मक रूपमा समेत प्रस्तुत हुनलाई नियमित तथा आकस्मिक रूपमा विदेशी नागरिकहरूको प्रवेश उपस्थिति र प्रस्थानको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाउन सकेमा अध्यागमन प्रशासन थप सशक्त र प्रभावकारी हुने अपेक्षा गरिएको छ । यसबाट भिसाको नियमितता र सही प्रयोग, सीमा नियन्त्रण, शंकास्पद स्थल, व्यक्ति, समूह आदिका बारेमा सजगता अपनाउन र राष्ट्रिय सुरक्षा तथा शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्न थप मद्दत मिल्नेछ । विदेशी नागरिकहरूको अनुगमन कार्यलाई व्यवस्थित ढंगबाट संचालन गर्नका लागि यस निर्देशिकाबाट सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

३. उद्देश्यः
 ३.१ विदेशीहरूको नेपाल प्रवेश, उपस्थिति र प्रस्थानलाई नियमित, व्यवस्थित, सरलिकृत र नियन्त्रण गर्ने।
 ३.२ विदेशी नागरिकहरूलाई गैर कानूनी रूपमा नेपालमा रहन बस्न नदिने।
 ३.३ जुन प्रयोजनका लागि भिसा लिइएको हो सोही प्रयोजनकै लागि भिसाको उपयोग गराउने।
 ३.४ अध्यागमन कानून विपरित कार्य गर्ने विदेशी नागरिकहरूलाई प्रचलित कानूनबमोजिम कारवाही गर्ने गराउने।
 ३.५ नेपालमा रहँदा बस्दा नेपालका प्रचलित अध्यागमन ऐन नियमका परिधीभित्र रही बस्नु पर्ने विषयका सम्बन्धमा विदेशीहरूलाई अझ बढी जिम्मेवार र जवाफदेही बनाउने।

४. समितिहरूको व्यवस्था:

४.१ केन्द्रीय अनुगमन निर्देशक समिति:

अनुगमन सम्बन्धी कार्यलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न तथा अन्तरनिकाय सम्न्ध समेतका लागि गृह सचिवको अध्यक्षतामा देहाय बमोजिमका सदस्यहरू रहेको केन्द्रीय अनुगमन निर्देशक समिति रहने छ।

• सचिव, गृह मन्त्रालय	संयोजक
• सहसचिव, सम्बन्धित महाशाखा, गृह मन्त्रालय	सदस्य
• सहसचिव, परराष्ट्र मन्त्रालय	सदस्य
• सहसचिव, पर्यटन मन्त्रालय	सदस्य
• सहसचिव, श्रम तथा रोजगार मन्त्रालय	सदस्य
• प्रहरी नायव महानिरीक्षक, नेपाल प्रहरी	सदस्य
• सशस्त्र प्रहरी नायव महानिरीक्षक, सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल	सदस्य
• सह-अनुसन्धान निर्देशक, राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	सदस्य
• महानिर्देशक, अध्यागमन विभाग	सदस्य-सचिव

४.२ केन्द्रीय अनुगमन निर्देशक समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:

१. नेपालमा बसोबास गरेका विदेशीहरूको बारेमा अनुगमन गर्ने/गराउने तथा अवैधरूपमा रहेको पाइएमा कारवाहीको लागि आवश्यक निर्देशन दिने।
२. जोखिम क्षेत्र र शंकास्पद व्यक्ति एवं स्थल तथा अवैध प्रवेश बिन्दुको पहिचान गर्न लगाई आवश्यक कारवाहीको लागि निर्देशन दिने।

३. शंकास्पद व्यक्ति, कार्यस्थल इत्यादिको संभाव्यता अध्ययन गर्न लगाई प्रतिवेदन तयार गर्न निर्देशन दिने ।
४. अपराध नियन्त्रण सूचना प्रणाली तयार गर्न लगाउने र उपयोगी सूचनाहरू आदानप्रदान गर्ने संयन्त्र निर्माण गर्ने ।
५. अनुगमनको कार्यमा बाधा, विरोध तथा व्यवधान खडा गर्ने व्यक्तिहरूलाई नियन्त्रणमा लिई आवश्यक कारवाही अघि बढाउन निर्देशन दिने ।
६. त्रैमासिक रूपमा नियमित बैठक बसी विभिन्न माध्यमबाट प्राप्त प्रतिवेदनहरू तथा सूचनाहरूको अध्ययन गरी आवश्यक समन्वय तथा नीतिगत निर्णय लिई कार्यान्वयनमा ल्याउन सम्बद्ध निकायलाई निर्देशन दिने ।
७. समितिको बैठक व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्य अध्यागमन विभागबाट गरिनेछ । बैठकमा आवश्यकता अनुसार अन्य व्यक्तिहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिने छ ।
८. समितिलाई आवश्यक पर्ने श्रोत साधन अध्यागमन विभागले व्यवस्थापन गर्नेछ ।

४.३

अनुगमन तथा कार्यान्वयन समिति:

केन्द्रीय अनुगमन निर्देशक समितिको प्रत्यक्ष निर्देशनमा रहने गरी देहाय बमोजिमको अनुगमन तथा कार्यान्वयन समिति गठन हुने छ ।

• महानिर्देशक अध्यागमन विभाग	संयोजक
• प्रमुख अध्यागमन अधिकृत (अध्यागमन कार्यालय, त्रि.अ.वि.)	सदस्य
• प्रमुख प्रशासक, नेपाल पर्यटन बोर्ड	सदस्य
• शाखा प्रमुख (अध्यागमन हेर्ने) गृह मन्त्रालय	सदस्य
• अधिकृत प्रतिनिधि, उद्योग विभाग	सदस्य
• अधिकृत प्रतिनिधि, पर्यटन विभाग	सदस्य
• अधिकृत प्रतिनिधि, श्रम विभाग	सदस्य
• अधिकृत प्रतिनिधि, कन्सुलर सेवा विभाग	सदस्य-सचिव
• निर्देशक, (प्रशासन हेर्ने) अध्यागमन विभाग	

४.४ अनुगमन तथा कार्यान्वयन समितिका काम, कर्तव्य र अधिकार:

१. जोखिम क्षेत्र, शंकास्पद व्यक्ति, स्थल तथा अवैध प्रवेश बिन्दुको पहिचान गरी आवश्यकतानुसार अनुगमन गर्ने ।
२. शंकास्पद व्यक्तिको पहिचान गरी निजसँग सम्बन्धित दशी-प्रमाण तथा यात्रासँग सम्बन्धित कागजात बरामद गर्ने, नियन्त्रणमा लिने ।

३. अनुगमनको कार्यमा कोही कसैले बाधा विरोध गरमा त्यस्ता व्यक्तिलाई समेत नियन्त्रणमा लिई आवश्यक कारवाहीका लागि प्रहरीमा बुझाउने ।
४. गैर कानूनीरूपमा बसेको तथा जुन प्रयोजनका लागि भिसा लिएको हो सो प्रयोजन भन्दा फरक किसिमले भिसाको प्रयोग गरेको, भिसा नियमित नगरी बसेको विदेशीहरूलाई नियन्त्रणमा लिई अध्यागमन विभागमा बुझाउने ।
५. विदेशी नागरिक रहेको जुनसुकै स्थानमा आवश्यकता अनुसार प्रवेश गर्ने, छापा मार्ने, सोधपुछ गर्ने जस्ता कार्यहरू गर्ने ।
६. आवश्यकता अनुसार बैठक बसी भएका काम कारवाही तथा माथिल्लो निकायबाट प्राप्त निर्देशन एवं अन्य विषयहरूमा छलफल गरी आवश्यक निर्णयहरू गर्ने ।
७. समितिको बैठकमा आवश्यकता अनुसार सुरक्षा निकायका पदाधिकारी तथा अन्य सम्बद्ध व्यक्तिहरूलाई आमन्त्रण गर्न सकिने छ ।
८. समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले बनाउने छ । बैठक व्यवस्थापन सम्बन्धी खर्च अध्यागमन विभागबाट व्यहोरिने छ ।
९. केन्द्रीय अनुगमन निर्देशक समितिबाट भएका निर्णयहरू कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।
१०. समितिको संयोजकले माथि उल्लिखित कार्यहरू गर्न अध्यागमन विभागका निर्देशक वा अधिकृत वा मातहतका अधिकृतको नेतृत्वमा आवश्यकता अनुसार सुरक्षा निकाय र अन्य सरोकारवाला निकायका प्रतिनिधिहरू रहेको टोली खटाउन सक्ने छ ।

४.५ जिल्ला अनुगमन समिति:

प्रत्येक जिल्लामा देहाय बमोजिमको अध्यागमन जिल्ला समन्वय समिति गठन हुने छ ।

१. प्रमुख जिल्ला अधिकारी, जिल्ला प्रशासन कार्यालय	संयोजक
२. प्रमुख, जिल्ला प्रहरी कार्यालय	सदस्य
३. प्रमुख, जिल्ला स्थित सशस्त्र प्रहरी बल इकाइ	सदस्य
४. प्रमुख, राष्ट्रिय अनुसन्धान कार्यालय	सदस्य
५. प्रमुख, पर्यटन कार्यालय	सदस्य
६. प्रमुख, श्रम कार्यालय	सदस्य
७. प्रमुख, अध्यागमन कार्यालय	सदस्य-सचिव
- (अध्यागमन कार्यालय नभएको जिल्लामा प्रमुख जिल्ला अधिकारीले तोकेको अधिकृतले सदस्य सचिवको काम गर्ने छ ।)

४.६ जिल्ला अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:

१. जिल्ला भित्र बसोबास गरेका विदेशीहरूको अनुगमन गर्ने ।
२. जिल्ला भित्र नेपाली भिसा लिएर बसोबास गरिरहेका विदेशी नागरिकहरूले प्राप्त भिसा अनुसारको गतिविधि गरे/नगरेको कार्यमा अनुगमन गर्ने । (जस्तै: पर्यटन भिसा लिएर व्यावसायिक कार्यमा वा व्यावसायिक भिसा लिएर अन्य कार्यमा संलग्न भएका ।)
३. जिल्ला भित्र जोखिम क्षेत्र, प्रवेश बिन्दु र शंकास्पद स्थलको पहिचान गरी त्यस्ता ठाउँहरूको निरन्तर निगरानी गर्ने र कानून विपरितका गतिविधि भएको पाइएमा त्यसमा संलग्नलाई आवश्यक कारवाहीको लागि अध्यागमन विभाग वा नजिकको अध्यागमन कार्यालयमा बुझाउने । यसरी प्राप्त भएपछि अध्यागमन विभाग/कार्यालयले अनुसूची १, २, ३ र ४ बमोजिमका खानतलासी पुर्जा, खानतलासी तथा बरामदी मुचुल्का, बरामदी मुचुल्काको भर्पाई र धुनुवा पुर्जा दिई/गरी आवश्यक कारवाही अगाडी बढाउने ।
४. जिल्ला भित्र शंकास्पद व्यक्ति, कार्यस्थल इत्यादिको सम्भाव्यता अध्ययन गरी अनुसूची ५ र ६ बमोजिमका ढाँचामा त्रैमासिक रूपमा मन्त्रालय र अध्यागमन विभागमा प्रतिवेदन पेश गर्ने ।
५. जिल्ला भित्र आपराधिक गतिविधिको सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तयार गरी उपयोगी सूचनाहरू आदान प्रदान गर्ने ।
६. गृह मन्त्रालय, केन्द्रीय अनुगमन निर्देशक समिति तथा कार्यान्वयन समितिबाट जिल्लामा गरिने अनुगमन कार्यमा आवश्यक सहयोग र समन्वय गर्ने ।
७. केन्द्रीय अनुगमन निर्देशक समिति र कार्यान्वयन समितिले गरेका निर्णयहरू तथा समय समयमा दिएको निर्देशनहरू कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
८. आवश्यकता अनुसार समय तालिका बनाई नियमितरूपमा बैठक बसी बैठकमा भएका निर्णयहरू केन्द्रीय अनुगमन निर्देशक समिति तथा कार्यान्वयन समितिमा पठाउने ।
९. जिल्ला अनुगमन समितिलाई आवश्यक पर्ने श्रोत साधन अध्यागमन विभाग मार्फत उपलब्ध गराइनेछ ।

५. अनुगमन विधि:

१. अनुगमनमा जाने टोलीले अनुगमन योजना बनाई जोखिम क्षेत्रको नक्साङ्कन तथा जोखिम मूल्याङ्कन गरेर मात्र अनुगमनमा जानु पर्नेछ ।
२. अनुगमन सम्बन्धी कार्य संयमित, व्यवस्थित र गोप्य रहनेछ ।

३. शंकास्पद व्यक्तिहरू रहे बसेको सम्भावित स्थलमा प्रवेश गर्नुपूर्व तत्कालै सो को लिखित जानकारी सो स्थलको स्वामित्ववालालाई दिनु पर्नेछ । परिस्थिति विश्लेषण गरी बिना सूचना पनि शंकास्पद स्थलको अनुगमन गर्न सकिनेछ ।
४. अनुगमन गर्ने मिति, समय र स्थान सम्बन्धित समितिले तय गर्नेछ ।
५. अनुगमन समितिका पदाधिकारीहरूले प्रचलित अध्यागमन कानून बमोजिमका कार्यहरू गर्नु पर्नेछ ।
६. समितिले गर्ने र गरेका अनुगमन सम्बन्धि क्रियाकलापहरू नियमानुसार गोप्य राष्ट्र समितिका प्रत्येक सदस्यको कर्तव्य हुनेछ ।
७. अनुगमनको क्रममा शान्ति सुरक्षाको भरपर्दो व्यवस्था तथा व्यक्तिगत स्वतन्त्रता र मानव अधिकारको रक्षामा विशेष ध्यान दिईनु पर्नेछ ।
८. राष्ट्रिय सुरक्षा, शान्ति र सुव्यवस्था, सुशासन, सिमानाको रक्षा तथा मानवहित एवं कानूनको शासन आदिलाई मुख्य प्राथमिकतामा राखी विदेशी नागरिकहरूको अनुगमन गरिनेछ ।

विविध:

१. विदेशी नागरिकहरूको अनुगमनको क्रममा आवश्यक देखिएमा सम्बन्धित देशको नेपाल स्थित विदेशी नियोगलाई जानकारी गराइनेछ ।
२. विदेशी नागरिकहरूको बारेमा सूचना संकलन, व्यवस्थापन तथा गोप्य रूपमा आवश्यक कुराहरू बुझ्न, सुत्र परिचालन लगायतका कार्यहरू गर्न, अध्यागमन विभागका महानिर्देशकले बजेटको परिधिभित्र रही प्रति महिना रु.१००००।-(दश हजार) सम्म खर्च गर्न सक्नेछ ।
३. अनुगमन गरेको दिनको खाना, खाजा तथा तोकिए बमोजिमको भत्ता लगायतका सुविधा अध्यागमन विभाग वा कार्यालयले उपलब्ध गराउनेछ ।
४. अनुगमनको क्रममा शंकास्पद व्यक्ति तथा स्थानमा खानतलासी गर्न दिनु सम्बन्धित पक्षको कर्तव्य हुनेछ ।
५. अनुगमनकर्ता वा अनुगमन समितिलाई सत्रैले सहयोग गर्नु पर्नेछ ।
६. अनुगमनको क्रममा आवश्यक पर्ने फारम तथा पत्रहरूका नमूना अनूसूचीमा राखिएकोछ ।